

ДІЛО

виходить щоденно передполуднем

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
Львів, Ринок 10, II, пом.
Корто пошт. шак. 143.322.
Адреса для телеграм:
"Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол., руською не зважається.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в країні 450 зл.
ЗА ГРАНИЦЮ:
В Америці 1 дол., Франції, Голландії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 750 зл., Німеччині 150 зл., Швейцарії 3 фр. фр., Чехословаччині 30 ч. ч. фр., Югославії 150 зл., Венгрії 750 зл., Австрії 750 зл., Швейцарії 3 фр. фр., адреси і год.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ціна
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
20 сот.

Наш обов'язок.

Ще в справі підписки акцій Земельного Банку.

Кілька тижнів тому місцевими газетами відомо Громадянського Комітету в справі підписки акцій Земельного Банку, були всі дані сподіватися, що громадянство стійко підтримуватиме цю справу. Зайвим було би вважати, що після ухвалення т. зв. земельно-реформного закону, який дає в руках селянства, якщо тільки буде фінансова допомога, яка зможе кожній хвилі прийти в допомогу селянству.

Будь ласка, подивіться тим більше, що над нашим єдиним банком заваготів зловмисний польський закон про дозволання акційного капіталу до кінця 1925 р. Та — на жаль — наші сподівання не здійснилися. Проте, після заохочення з боку львівських громадянських чинників засновано в краю спеціальний повітовий комітет-продавця, правда й те, що деякі з них розвинули живу діяльність, однак відомо в краю був розмірно слабкий, а успіх невеликий.

Дещо кращий відомий найшла відомо Громадянського Комітету і наші постійні і старі серед заохочення в корінні Польщі і серед емігрантів на Прикарпатській Русі. Також американське "Об'єднання" вдало в тій справі спеціальну відому, якої помирковано успішні наслідки довіра тепер можна нагадати бачити. Словом, до підписки приступили сотні з дрібними квотами (звичайно по одній або по дві акції), тоді як справа доповнення акційного капіталу Земельного Банку вимагала, щоб в ній взяли участь тисячі. Поруч тих, що сповнили свій громадянський обов'язок, ще більше таких, які зовсім не відгукнулися на відому Громадянського Комітету. До цієї другої категорії належать різні люди: звичайні обивателі, які думають, що вони є звільнені від громадянських обов'язків, що вони є під тим оглядом "универсальні", люте, які з того погляду, що ті обов'язки тяжать на їх сусідах, а не на них, які вірять, що в творенні твердих основ під всеукраїнську установу без них "обійдеться" — і ті, які відмовляються від участі в підписці в "принципових" зрадин. Можливо, вони не хотять причаститися до утвердження капіталістичної установи, а одночасно забувають, що живуть в капіталістичному устрою, що щоденно підлягають його впливам, що кожної хвилі домагаються своїм виробництвом чи колись їм відомі "принципи". До цієї категорії належать теж люди вбогі, які серед нищівного лихоліття, серед безнадійної боротьби за кусень хліба справді не є в спроможності реально відповісти на запит до підписки.

Виник до цієї другої категорії можна ще заохочувати й людей односторонніх, односторонніх, які могли би взяти участь у підписці, але для них є важливі справи в тих ділянках, на яких вони самі працюють або яких безпосередньо цікавлять. Такі люди не надають в економічно-позитивну софистіку і закликають: "Якщо до доповнення

капіталу Зем. Банку недовсугати 25 зл., то я підпишу одну акцію". Ясно, що так односторонньо і навіть легковажно не слід ставити справу. Голівним дивуном всіх справ під теперішню пору є економіка. Вона впливає на політику в найширшому розумінні того слова. Від азорового, а значаєніше виносимого економічного життя нації залежить і її культура, і її фінанси, і її політична спроможність. Тому коли йде про утворення нашої фінансової інституції, яка в першу чергу має служити інтересам основоположника нашої нації, інтересам селянства, то нікому не слід відгадатися від "обов'язку" підписки акцій хоч би він якнайдалі стояв від "крамарських" справ.

Відсутність всіх свідомих і спроможних членів нашої нації в підписці акцій Зем. Банку дає той наслідок, що в дні 1. січня 1926 (як того вимагав закон) не наступило вимагана доповнення основного капіталу банку. Щодо ратує положення та обставина, що досі не надійшов з міністерства фінансів офіційний дозвіл на суускрипцію. Гим самий підписки

якій продовжується автоматично і буде закінчена (дозвільно або відкинуто) в дні, який буде означений в офіційному дозволі. До того часу мусимо напружити всі сили, щоб би за всяку ціну доповнити основний капітал Зем. Банку. Тому провінційна комісія не повинна припинювати своєї праці, тільки зі зваженою енергією виступити далі, втілюючи до підписки якнайширше кола, тому всі, які дотепер знадобили сповнити свій обов'язок, повинні негайно наїтись в реєстр суускрипції. І то негайно, якнайшорше, бо тепер акція мусить бути ведена без означення речини і кожної хвилі може нас заскочити офіційний дозвіл, який покладе край суускрипції, а прешнь від її вислідів залежить бути або не бути Зем. Банку.

В змаганні перетворити Зем. Банк на всеукраїнську установу та дати спроможну й найбільш незалежну участь у підписці — управа банку згодиться на сілиту суускрипції акцій навіть дрібними місцевими радами.

Тепер справді для нікого нема вже перешкоди, нема притис для відомої участі в підписці, а тому й ніхто не може й не сміє заспокуватися неспроможністю сповнити свій громадянський обов'язок.

Сезонова еміграція.

Підписання польсько-німецької угоди.

Польська Агенція Тел. (Пат.) повідомляє, що 19. січня 1926 представники обох делегацій, польської й німецької, для переговорів в справі заключення польсько-німецької торговельної угоди, а саме д-р Поондінський (Польща) і д-р Цехлін (Німеччина), підписали провізоричну угоду в слові сезонних робітників. Провізорична угода обіймає осьі точки: сезонні робітники, що удаються на різні роботи до Німеччини, переходять границю на основі безплатних польських паспортів, які в звільнені від обов'язку мати німецьку візу. Платні сезонних робітників з Польщі має бути зрівняна з платнею місцевих німецьких робітників. Справа забезпечена від нещасливих випадків має бути впорядкована на основі міжнародної женеаської конвенції з 25. червня 1925.

Справу сезонних робітників з Польщі полагодили поки що тільки провізорично з огляду на те, що польсько-німецькі переговори в справі торговельної угоди заважаються в безконечність, а тут надходить весна, а з нею й весняні рільні роботи. Німеччина потребує рільних робітників, а Польща має їх великий надмір.

Справа сезонної еміграції на рільні роботи до Німеччини має для нас незвичайно велике значення. Наш край дуситься від наміру рільних робітників, які не можуть наїти роботи на місці, а ще важливіше: не можуть наїти людських умов праці і справжнього зарплатку. Тому було би бажаним, щоб наші керівники чинили, а в першу чергу "Говариста" оліки над українськими емігрантами" негайно зацікавилися цією справою.

З наукового життя на Вел. Україні.

(3 листів.)

Містимо осьі інтересні вимки з листів, писаних з Великої України у відповідь на листи члена Наукового Товариства ім. Шевченка: "Питаєте, читасмо в одному листі, як задуємо пошанувати ювілей десятиліття смерті Івана Френка? Не иначе, як виданням, Оскільки знесмо, проф. Мих. Грушевський рад би в р. 1926 присвятити один том "Україні" пам'яті Франка, а акад. Єфремов видасть окремі збірник комісії нового письменства, в якому найдуть місце статті та матеріали. Будемо раді, коли галицькі українці пришлють одно і друге. Як би наїть "Україна" перестала в р. 1926 виходити, місце для статтей і матеріалів галицьких письменників найдеться. Вас аднаку, чому згадує про можливість застановлення візирево редакційно "України". Річ ось яка: На чолі Української Голонауки (до данийому: секції міністерства), яка заважає всім науковим установам, стоїть Матвій Яворський в Галичині, який ставився дуже ворожо до редактора "України" Мих. Грушевського і паралізує його наукові плани. В році 1926 має Яворський видавати журнал "Культура і революція" і тому рад би атрибути асигнації, призначені для "України". Невесела картина! Ми всією одакою!" — вийшовши з цього читасмо: "Матеріальне полегшення науковим робітникам, а спеціально членів Академії, сильно поправалося. Збільшено членів Академії платною, а від 1. січня 1923 р. обидно їм виплачувати по 400 карбованців (200 доларів) місячно. На ш гроші можна би вже жити, бо життя у нас все таки до-

Нашим П. Т. Передплатникам

до ласкавого відомо:

- 1) Передплату просимо переслати тільки на нашу адресу поштовою складишкою П. К. О. або переказом.
- 2) Передплата через поштові уряди не є обов'язковою, з огляду на те просимо як раніше замовляти часопис виключно у нас.
- 3) П. Т. передплатники, які передплатили би наш часопис через поштовий уряд, просимо негайно нас про це повідомити, щоб ми могли взаржити вислаку у нас, та не платили зашої подвійної поштової оплати.

1-3

сильно дороге". Ще в інших письмах читасмо: "Питаєте про комісію правописну. Ця справа проходила пота Академії, як бачити Ви з хроніки "Україна". 1925, IV, стр. 167. В січні мав бути шарша конференція по питанням правопису, але, мабуть, буде відложена. Проект правопису ще не усталений. Було би бажаним, якби здійснилася думка фільозофічної секції Наукового Товариства ім. Шевченка й один правопис прийняв на всі українських землях".

Від Історичної Секції та Археологічної комісії Всеукраїнської Академії Наук в Києві наслідно до таких самих установ у Науковому Товаристві ім. Шевченка у Львові отсе письмо:

"Загальне поліпшення матеріальних умов, а з тим і наших наукових засобів, дозволяє нам звернутись до Вас з просьбою й закликати взяти участь і помогти наїти нашій науковій роботі — тому, що тепер ми маємо змогу оплатувати таку поміч".

"Звертаємо Вашу увагу, що протягом 1926 року ми будемо приготувати до друку Науковий Збірник, присвячений Західній Україні. Нам було б бажаним статті по стави новіше галицьких міст в XVIII. до XIX вв. економічне й культурне і в них українського елементу; про становіще селян в часах польських XVIII в. і в австрійських 1772—1918 еманіпация 1848 року і дальші наслідки її, про земельні відносини, господарство, страйковий рух і взагалі селянські відносини й політичний рух український в Галичині, на Буковині і в Закарпатській Україні в XIX і XX вв. Просимо обміркувати, до яких тем знайдуться між Вами автори, просимо написати, щоб тоді ближче порозумітися щодо плану, розмірів, термінів виконання".

"По друге, — просимо нас допомогти у відношенні і доповненні історичного матеріалу XVII в. Нам потрібен матеріал з львівських, краківських і варшавських збірок. Просимо наїти кількох людей, на спільні обізнаних з роботою, що на них можна було би спуситися, — або відповісти поїти на себе провірку зроблених ними копій та дескрипцій. У першу чергу нам потрібний матеріал з рр. 1630—1637, поїти ми будемо просити так само рр. 1651—1657 і 1668—1686. Необхідно переглянути головні збірники бібліотеки Оссолинських, теж Нарушевців, бібліотеку Чарториских, збірник Руссовичів в міському архіві. Кокаво. Збірки Голжовського в

З доуказі Витавниці: Снідкі - ціло* / 1/2/4. Ринок ч. 10

бібліотеці Краківської Академії, варшавську бібліотеку Красиських і особливо поперені рукописи в петербургській Публічній Бібліотеці, якщо до них можна добути, — і на підставі їх провідити аркушарні тексти збірки Як. Михайловського, Гравовського, пам'ятників київської комісії й інших видань, де тексти часто подані в скороченні, зазначити до них варіанти, а документи не видані, до наших подій причетні, переписати в цілості. Просимо посилити когось за копіювання збірки Голіського з рр. 1648—1664 (Осолов. ч. 159) і комусь доручити вибірку варіантів і невиданих документів до наших подій з тек. Нарушевича роки 1650—1657. Також Осоловських ч. 225, 231 див. вказівки, подані при VIII. т. «Історії України». У нас тепер подібна робота оплачується в середнім за годину 20 американ. центів. По передбаченню рахунку зараз висилатимемо гроші на адресу, яку Ви вкажете».

«Сподіваємося, що в спільних наукових інтересах Ви нам ще допоможете і серед Вас знайдуться люди, які захочуть покерувати цією справою».

«В бланкових часах ми ще не можемо звідси висилати наших співробітників на заняття до галицьких збірок, а відкладати на кілька літ наші чергові роботи було б дуже жалко. Нерпеливо чекаємо від Вас відповідей і згоди, а тоді вяснимо подробиці, якщо буде потрібно. Навіщо будемо раді послужити в наукових справах». Голова Секції й Археологічної Комісії: М. Грушевський, секретар Секції: О. Гермайзе, секретар Комісії: Т. Іванець. 8. XII. 1925 року.

Як бачимо з цього листа, Всеукраїнська Академія Наук у Києві забирається до систематичних зборів копій закордонних рукописів. Ясна, що дійсні члени Наук. Тов. ім. Шевченка в секції історичній відкидалися з повною готовістю до праць, намічених Академією і самі почали займатися копіюванням збірок чи актів, щоб вони могли вийти по змозі найточніше. Така сама заподадлива праця йде в інших двох секціях Всеукраїнської Академії Наук, у фізико-математичній і природописно-математичній. Члени всіх трьох секцій не дали себе зломити голодовим рокам на українських землях, а нині, коли Україна вертає тривою до передвоєнного життя, виявили просто нечувану енергію, якої не помічались в житті Академії інших наро-

дів світу, що не погнали серед воєнного лихоліття і не були виставлені на подібні катастрофи, як голод. Треба признати, що до такого быстрого розвитку наукової праці причинилися обильність досі недоступних архівів (пони. жадаючого а часів царських, т. аз. III. отаїтєв) та матеріальна поміч те-перішньої влади на Україні. Як нас інформують, Всеукраїнська Академія Наук у Києві признала авторам за оригінальні праці по сорок доларів від аркуша. Польські інституції у нас платять за такі праці по 40 зол. (сім доларів). Наукове Товариство ім. Шевченка серед своїх аліудів по 10 доларів від аркуша.

Н. С.

Радянська Україна.

Студентство.

На 190 школах вищого типу («ВУЗИ»), що існують на Україні є тепер зареєстровані 57 тисяч студентів. З них 60 відсотків є членами професійних союзів і 11 відсотків членами комітетів взаємодопомоги. Ці цифри доводять, що найбільше студентів рекрутується з робітничих сфер, по них йдуть селянські сини, а шойно по тих інші. Тепер існує на Україні 12 т. зв. окружних бюро пролетарського студентства і 57 студентських товариств при позидкових інститутах. Всі ці студентські товариства і бюро входять до складу т. зв. Центрального Бюро Українського Пролетарського Студентства. Заходами Центр. Бюро вдалося вивести в уряд України 19 тис. студентів для студентів і крім того ще 1.200 студентів. відусяких господарських установ. Число студентів і їх висота (пересічно 21 карбованців місячно) не вистарчають. В студентських будинках проживає 30 відс. усього студентства, при чім для одного студента випадало зазедви один квадратний сяжені площі. Під кінець січня назначено Всеукраїнський зїзд пролетарського студентства, на якому будуть подані всі подробиці про стан студентства та про перспективи роботи в студентських організаціях України. (З «Вістями»).

Всеукраїнська Асоціація Сходознавства.

Дня 11. січня відбулося в Харкові святочне відкриття «Всеукраїнської Асоціації Сходознавства». Про заведення асоціації говорив представник Комісаріату Народньої Озвяти Рядо. Ці мети цікаві. Нова установа має служити перш за все

політичним цілям коопартії і Рад-лади. Дослідно казав про те Рядо. На згадку на те, що на Україні є багато видатних сходознавців, досі вивчення історії та сучасного політико-економічного стану сході не набрало на Україні широких розмірів. Вивчення історії Сходу має велике наукове значіння і тоді, коли ми вивчаємо історію відної країни, що тісно сполучені з історичним життям народу Сходу. Але наїголюбішим завданням Асоціації дати нам правдиву і докладну картину сучасного Сходу. Щоби виправдати на ділі своє ім'я прихильників національно-визвольного руху на Сході, ми повинні ґрунтовно визнати побут, економіку, мову, історію цих народів. Вгалузі сходознавства більше ніж у якій иншій, науковий інтерес дучаться з життєвими питаннями сучасної політичної боротьби. Насамперед повинна асоціація зібрати розпорешені наукові сили та попрацювати над тією молодістю, що має прийти на зміну старим ученим. Ми заснували покищо тільки наукову асоціацію, але вона своєю роботою може дати нам великі перспективи щодо розвитку сходознавства на Україні. Ми організували при Харківському Інституті Народнього Господарства факультет сходознавства, що його можна буде згодом розгорнути в окремий інститут. Уряд України і Наркомосвіта підуть на зустріч асоціації та дадуть їй змогу розвинути широку наукову роботу».

По святочному відкритті відбулося перше організаційне зібрання, на якому вибрано управу тієї нової наукової установи. До управи Всеукраїнської Асоціації Сходознавства ввійшли: Шхтер (уповноважений Союзного комісаріату закордонних справ при уряді України) як голова; Рядо (заступник наркомосвіти на Україні) як містоголова; Гладстерн як другий заступник голови. Членами управи стали: академік Кримський, Лазіа, Рхтер, Золотарів і Ковалевський. Отже на чолі нової наукової установи стали політичні особи-комуністи. Представники науки ввійшли тільки до управи. (За «Вістями»).

Українізація професійних спілок на Україні.

Про українізацію апарату професійних спілок на Україні приносять харківські «Вісті» з дня 15. січня цього року таку замітку: «за даними 15 спілок, що охоплюють 187 окружних філій, українізовано цілком 34 відсотки, частинно 41 від-

сотків, і не українізовано лише 29 відсотків. Українізація проходить досить мляво. Тепер ужито різних заходів, щоб українізацію професійних організацій поспішити. Згідно з даними з 14-ти окружних професійних рад переведено діловодства на українську мову цілком у 7 окружних радах, на 67 — 90 відсотків у 3 окр. радах і на 20 — 50 відсотків теж у 3 окр. проф. радах. Зокрем не переведено навіть частинного діловодства на українську мову в одній окр. проф. рад. Кельскі стоїть справа також з українізацією в центральних урядах професійних спілок. До цього часу українізовано цілком 5 центральних урядів, на 70 відсотків 6 центр. урядів, на 15—25 відсот. 3 центр. урядів. Зокрем не українізовано 4 центр. урядів. На 19 центральних урядів професійних спілок нараховують усього 406 робітників. З них зокрем української мови 218 відсот., маб. знає 40 відсот., а зокрем не знає української мови 37 відсотків». Ця замітка кидає дуже ярке світло, на те, хто засідає в центральних урядах професійних спілок. На менше там Українців а найбільше Москалів.

З польських справ.

Над державним монополем радять представники американського «Бенкерс Тресту» і радитимуть ще тиждень у Варшаві, переплітючи свої досліди розмови з компетентними діачами. Відтак вернутися до Америки і шойно там зобов'язати остаточні висновки щодо потюневого монополію і позички.

Справа бюджету на р. 1926, темою дальших нарад Ради міністрів, яка силкується погодити погляди всіх партій. Як довго вони невіршені — у політичних колах панує, як звичайно, оптимізм.

Державна адміністрація, яка має бути переорганізована з огляду на ошадність, зазнає змін у М-стві праці, суспільної опіки, земельних реформ і публічних робіт, а зокрем

НА КАРНАДІ

найбільшій вибір жіночих матеріалів поручає по дуже знижених цінах ФІРМА

АНТІН УВЕРА

Львів, вул. Галицька 10.

Декабристи.

6) при ду столітніх роковин революції декабристів.

V. Тайні товариства.

Нові ідеї прийшли в Росію із заходу. Знайомство із західно-європейським життям було за Олександра досить поширене в аристократично-дворянсько-військових сферах. Довгий постій російської армії в європейських державах, особливо у Франції дав змогу старшинам, себто в тих часах найбільше освіченим людям, приглянутись суспільно-політичному життю Європи. Величезний контраст між Росією й Європою мусів викликати серед світлої й поступової частини російського громадянства бажання змін, мусів в тому напрямку звернути її намагання. Готовими зразками для тих намагань були тайні товариства.

Як довго Олександр І. був знавцем ліберальних принципів, так довго свободолюбні аспірації просядали тільки в тихих оаанках амін, в розмовах на товариських зібраннях, в приватній переписці, а деколи і в публікаціях, якщо на це дозволяла цензура. Однак коли наді завели, коли 1812 рік, рік сподіваних реформ, проминув безслідно а після віденського кон-

гресу 1815 р. Олександр виразно переживався на бік реакції, в тих ядрах часах повстали в Росії перші тайні політичні товариства вагаірного характеру.

Першим тайним товариством було засноване гр. Орловим в 1817 р. «Товариство російських лицарів», яке одначе не встигло розвинутись. Ще перед тим в р. 1815 зародки такого тайного товариства повстали в кружку гвардійських старшин Семеновського полка. В тому кружку відбувалися спільні читання, дискусії й наради. Старшини читали закордонні публікації та обговорювали політичні й суспільні справи. Олександр, довідавшись про це, наказав припинити ці кружкові дискусії. Думка про заснування тайного політичного товариства дозріла в 1816 р. в гуртку столичних офіцерів. Ініціатором був Олександр Муравєв. До нього приєднались Микола Муравєв, брати Сергій і Матвій Муравєви-Апостолі, ки. Сергій Грубешков і Якушин. Набавов до товариства приєднав Павла Пестеля, найвизначнішу індивідуальність в тайних російських товариствах за часів Олександра І. Згодом до товариства приступили ананайні представники російської аристократії. З кінця 1815 р. вироблено статут і правильник то-

вариства, яке названо «Союзом Спасіння або правдивих і вірних синів батьківщини» («Союз Спасения или истинных и верных сынов отечества»). Члени товариства ділилися на три категорії: братів, мужів і бояр. Товариством кермував «Найвищий Собор Бояр». Євразія товариства, форми принагтя, церіоніал й на, були взоровані на формах масонських лож. Статут товариства складався з двох частин. В першій були означені гуманітарно-етичні й культурні, в другій політичні цілі, які заклачувалися в змаганні до зміни форми правління в Росії на конституційну. Однак вже тоді між членами товариства були здецидовані вишадці республіканських ідей; до них належала між иншими Пестель. Однак в товаристві йшла боротьба між поміркованими й революціонерами. Ріжнші погляди спиноували діяльність товариства, хоч воно постійно розросталося. В другий половині 1817 р. відбувся зїзд конспіратива, на якому прийнято статут, зазначений з німецького «Jugendbund-y». Товариство прибрало нову назву: «Союз Щезаючого» («Союз исчезающего») або «Зелена Книга» (назва від колоризованого статуту товариства). Нове товариство з досить ілюстичними членами недовгодождало багатьох членів, через що вони відпачали й творили

ли нові товариства (як нап. «Товариство військово», засноване Ол. Муравєвим в Москві). З другого боку загальнаковість і неозначеність цілей товариства сприяли мсовому поширенню членів. Проте всі члени признавали, що далекою метою товариства є перетворення державного устрою на конституційний, одначе головною його призначкою була гуманітарність. Пропаганду любови ближнього, моральності і знання, справствності, чесності, піднесення екоаімічної культури держави і т. п. — ось головні цілі «Союза Щезаючого». Євразія товариства були неамічаний складна. Зокрем природно гуманітаризм не міг адово-лити багатьох членів, які мали не меті політичні цілі. Прихильники політичного напрямку відбуду в 1820 р. з участю Пестеля зїзд в Петербурзі. На тому зїзді зважували вже республіканський напрям, а Пестель висунув навіть ко- нечність царюбства з метою позалити абсолютизм. Такий затор не адоволював поміркованих. Голі коли члени доводилися, що уряд має про існування «Союза Щезаючого», фразіально розмовляючи, щоби позбавитися хатяк і не- левих членів.

(Продовжує на буди)